

De maximale verblijfsduur in het vmbo

Het VMBO heeft een drempelloze instroom. Afgezien van een verlengde kleuterbouw, is de verblijfsduur op de basisschool nagenoeg gefixeerd op acht jaar.¹ Na groep 8 stromen de leerlingen in principe naar het voortgezet onderwijs door, ook al hebben ze de kerndoelen van het basisonderwijs nog lang niet bereikt.² Sommigen komen in het Praktijkonderwijs terecht, maar de meesten in het reguliere VMBO (al dan niet met extra leerwegondersteuning).³

De cursusduur van het reguliere VMBO is vier jaar, maar leerlingen mogen er één jaar langer over doen: de wettelijk vastgelegde maximale verblijfsduur in het VMBO is vijf jaar. Daarna stromen ze in principe naar het MBO door, ook al hebben ze geen VMBO-diploma op zak. Het MBO heeft dus eveneens een drempelloze instroom. Daar moeten ze dan een startkwalificatie voor de arbeidsmarkt (MBO-2 of hoger) trachten te verwerven.

De verblijfsduur op de basisschool en op het VMBO is dus strak gereguleerd, maar de consequentie is dat onderwijsachterstanden van de basisschool naar het VMBO worden doorgeschoven, en onderwijsachterstanden van het VMBO naar het MBO-1 en -2. In een recente brief (25/9/2008) komt de VO-raad daartegen in het geweer.⁴ Voorgesteld wordt dat VMBO-leerlingen een langere verblijfsduur wordt gegund, als ze dat nodig hebben om het diploma te halen. Ook ziet de Raad veel in de opleidingsarrangementen, in 2008 op experimentele basis van start gegaan, waarin VMBO t/m MBO-2 als één geïntegreerd traject wordt aangeboden.

Met dit voorstel sluit de VO-raad zich bij eerdere aanbevelingen van de Onderwijsraad en van het Sociaal & Cultureel Planbureau aan. Een gangbaar onderwijsbeleid uitgangspunt is dat iedereen gelijke kansen moet krijgen om het hoogst mogelijke niveau te bereiken, maar dat dat niet een te groot beslag op de overheidsfinanciën mag leggen. Daarbij rijst echter de vraag in hoeverre aan kansarme groepen extra kansen geboden moeten worden. In zijn advies *Doorstromen en talentontwikkeling* (november 2007) stelt de Onderwijsraad dat door het tegengaan van 'zittenblijven' (beperking van de verblijfsduur) en door het tegengaan van 'stapeling van diploma's' erg veel talent verloren gaat.⁵ En in zijn rapport *Gestruikeld voor de start* (augustus 2008) zet het interdepartementale Sociaal & Cultureel Planbureau vraagtekens bij de beperking van de verblijfsduur in het VMBO:⁶ als men wil tegengaan dat leerlingen het onderwijsbestel verlaten voordat ze een startkwalificatie (MBO-2) hebben verworven, dan moeten ze voldoende kansen krijgen om in het funderende voortgezet onderwijs een diploma te halen. Want juist degenen die zonder VMBO-diploma naar het MBO doorstromen, lopen een groot risico op voortijdig schoolverlaten (drop-out in het MBO).⁷

De MBO-raad tekent daarbij aan dat het SCP-rapport niet tot de conclusie mag leiden dat de drempelloze instroom in het MBO onmogelijk moet worden gemaakt.⁸ Het MBO meent dat het zeker haalbaar is veel meer mensen naar een startkwalificatie op het niveau van MBO-2 te leiden, ook al hebben ze geen VMBO-diploma op zak. Als ik het goed begrijp, bedoelt de MBO-raad: de brede basisvorming die het VMBO beoogt te bieden, geeft jongeren een goede start in de samenleving, maar *in haar volle breedte* is zij geen noodzakelijke voorwaarde tot het verwerven van een startkwalificatie voor de arbeidsmarkt. Maar, zegt de Raad, dan hebben we wel meer financiële armslag nodig om risico- en zorgleerlingen op te vangen.

Ook Fenneke de Nooij (Twynstra Gudde) zet in haar bespreking van het SCP-rapport een kanttekening bij de breedte van de basisvorming:⁹ laat VMBO-leerlingen die moeilijker meekomen, vooral werken aan de vakken waar ze goed in zijn, zodat ze hun kwaliteiten ontplooiën en uitdiepen. Daarnaast moeten ze natuurlijk de basisvakken onder de knie krijgen die van belang zijn voor de gekozen beroepssector. Maar de overige vakken moeten in haar optiek tussen haakjes worden gezet. Dat betekent, als ik het goed begrijp, dat De Nooij een soort duimdiploma voorstelt: sommige VMBO-leerlingen halen niet het complete VMBO-diploma maar alleen certificaten voor de VMBO-vakken die er voor hen (gegeven hun geambieerde beroepssector en gegeven hun specifieke kwaliteiten) toe doen.¹⁰ Dat lijkt me een interessant idee (maar wie ben ik, – ik heb geroken aan onderwijsbeleid maar ik weet niks van het VMBO). Het stelt evenwel hoge eisen aan de studieloopbaanbegeleiding en aan het organisatievermogen van de studieleiding.

Tot slot keren we terug naar de aanbeveling van de VO-raad: afschaffing van de gelimiteerde verblijfsduur in het VMBO. Zou de Raad daarmee bedoelen dat leerlingen het recht moeten krijgen méér dan één leerjaar te doubleren? Ik hoop van niet. Zittenblijven is volgens mij geen optimaal gebruik van iemands verblijfsduur in het VMBO. Ik zou veeleer hopen dat vertraagde leerlingen niet in het leerstof-

jaarklassensysteem worden geperst, maar dat ze een programma krijgen dat is afgestemd op hun bereikte vorderingenniveau en op het tempo dat ze aankunnen. Of beken ik me daarmee tot een ernstige vorm van wereldvreemd idealisme?

Wes Holleman

weblog onderwijs 21-10-2008

<http://www.onderwijsethiek.nl>

¹ Eén van de kwaliteitsindicatoren van de onderwijsinspectie (conform art. 8 WPO) is dat de leerlingen de basisschool in beginsel in acht jaar doorlopen. Ik las ergens dat de inspectie in het geweer komt als het doubleerpercentage in de groepen 3 t/m 8 boven het landelijk gemiddelde (1,9%) ligt.

² Zie echter <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=286> en <http://www.onderwijsethiek.nl/?p=441>.

³ Ik laat het (voortgezet) *speciaal* onderwijs hier even buiten beschouwing, evenals het HAVO/VWO.

⁴ <http://www.vo-raad.nl/assets/3081>; <http://www.vo-raad.nl/actueel/nieuws/vmbo-vraagt-om-meer> (29/9/2008).

⁵ http://www.onderwijsraad.nl/uploads/pdf/doorstroom_en_talentontwikkeling.pdf. [Eerder had de Onderwijsraad tevergeefs gepleit voor de invoering van minimum-eindtermen (vaste leerstandaarden) in het basisonderwijs (<http://www.onderwijsethiek.nl/?p=73>).] Op p.74 lees ik: 'De bestaande verblijfsduurregels in het voortgezet onderwijs zorgen ervoor dat leerlingen die meer dan twee keer blijven zitten, gedwongen worden om zonder diploma naar het MBO te gaan. Dit ontnemt deze groep het perspectief om op korte termijn een diploma te halen en draagt bij aan de grote schooluitval in deze groep. De kans op uitval neemt nu eenmaal toe naarmate leerroutes langer worden.' Met de strekking van deze alinea ben ik het eens, maar ik heb begrepen dat leerlingen die meer dan één keer blijven zitten, hun kans op het halen van het VMBO-diploma al hebben verkeken. Zie: <http://www.postbus51.nl/nl/home/themas/onderwijs/voortgezet-onderwijs/algemene-informatie-voortgezet-onderwijs/hoe-lang-mogen-leerlingen-doen-over-het-voortgezet-onderwijs.html>.

⁶ <http://www.scp.nl/publicaties/boeken/9789037703399.shtml>.

⁷ Het woordje 'want' in deze volzin is overigens nogal tricky: is de uitval uit het MBO *veroorzaakt* door het feit dat instromers geen VMBO-diploma gehaald hebben, of zijn er achterliggende factoren die zowel het één (geen VMBO-diploma) als het ander (uitval uit het MBO) veroorzaakt hebben?

⁸ <http://www.mboraad.nl/?page/691272/Nummer+18,+27-08-2008.aspx>.

⁹ <http://www.talentmanagementblog.nl/2008/08/het-speerpunt-v.html>.

¹⁰ Of heeft De Nooij een nog fijnmaziger opzet voor ogen, waarbij de leerling ook binnen de onderscheiden vakken nog onderdelen zou mogen laten vervallen?